

SUPRAVIEȚUIRI DIN VECHI CUTUME MATRIMONIALE: TÎRGURI "DE FETE" ȘI "DE SĂRUTAT"

Observații privind unele exorcisme culturale

STELIAN DUMISTRĂCEL

Însemnările de față își propun să susțină, prin exemplificări la tema anunțată, necesitatea plasării demersului etnografic pe teren dacoromânesc în cadrul unei necesare viziuni de antropologie culturală, prin prospectarea de concordanțe funcționale între rezultatele diferitelor secțiuni și niveluri ale investigațiilor din domenii complementare. Semnificația unor relice ale cutumelor esențiale trebuie descifrată raportându-ne la adevăruri ale filozofiei istoriei și ale filozofiei culturii; căci nu greșea Vasile Pârvan când (în *Getica*, 1926) făcea constatarea că în spațiul carpato-dunărean se poate observa persistența civilizației osului, a lemnului și a lutului (în unelte, mobilier și construcții) și nu se înșela nici Lucian Blaga atunci când, în forme ale culturii tradiționale din mediul rural românesc, identifica supraviețuiri ale preistoriei (*Despre permanența preistoriei*, 1934).

În această perspectivă, interpretarea unor manifestări ale mentalului social nu se poate dispensa de analiza formelor primordiale ale relațiilor omenesti respective, a căror istorie ar fi surprinzător să înceapă de la proiecții animate de viziuni romantice ale secolului al XIX-lea.

1. Petrecerile populare periodice, din luna iulie, de pe muntele Găina repun în discuție originea și semnificația acestei vechi reuniuni sezoniere a moților și crișenilor; s-au vîndut cîndva aici într-adevăr fete, sau renumele se datorează descrierilor de senzație ale călătorilor, în primul rînd maghiari și germani, ce urmăreau să-și uimească cititorii înfățișînd moravuri "barbare" ale românilor din Apuseni?

Așa cum astăzi specialiști și publiciști de la noi încearcă (fără prea mare succes, dar, uneori, și fără tact) să demitizeze figura "vampirului" Dracula, intelectualii români de la sfîrșitul secolului trecut, uimiți sincer de o asemenea "rușine" aruncată asupra imaginii conaționalilor, au dezmințit ritos existența unei atare practici. Teofil Frîncu și George Candrea scriau, de exemplu, în 1888, că "tîrgul din Găina" a fost "rău și

fără cale numit de străini *tîrg de fete*" (*Motii*, p. 71). S-a insistat însă asupra existenței, în acest loc, ca și pe munții Călineasa, Biharea și Lespezi, a unor întîlniri periodice pentru schimburi de... produse. Deci, un *tîrg* a existat, iar prilejul era fast și pentru cunoașterea între ei a tinerilor din satele risipite pe munții din jur, care uneori, chiar aici, contractau și unele căsătorii (p. 72).

Uimitoare este însă încrîncenarea unor folcloriști de mai încoace de a stăruii în salvagardarea, pe acest teren, a "prestigiului" național, în lucrări despre obiceiurile nupțiale ale românilor ce ocolesc sau edulcorează măcar aparent naiv optici și manifestări neagreate de "Codul familiei"... socialiste. Pentru că, în felul acesta, sînt obnubilate mărturii interesante de antropologie culturală; dacă în Apuseni s-ar mai fi păstrat, pînă tîrziu, tîrguri de fete, faptul nu aparține istoriei românilor, ci istoriei umanității. Este cunoscută practica cumpărării viitoarei (sau viitoarelor) soții în diferite zone ale Asiei (pe cale de dispariție abia astăzi), iar vînzarea fetelor la geto-daci a fost consemnată în izvoare istorice. Pomponius Mela, în primul secol al erei noastre, scria că, la daci, prețul fetelor de măritat era stabilit după "cît sînt de frumoase și de cinstite" (*Izvoare*, p. 391); Solinus, la rîndul său, se referă la scoaterea "la mezat" a fetelor (*ibidem*, p. 729).

Dacă ne plac sau ne convin alte amintiri despre geto-daci și vorbim despre diverse moșteniri de la aceștia, nu putem trece cu buretele peste atare mărturii și, în principiu, nu poate fi negată din motive sentimentale conservarea, într-o zonă ce se caracterizează prin numeroase arhaisme etnolingvistice, a unui *cadru public* pentru căsătoria de tipul *prin cumpărare* (germ. *Brautkauf*), atestată convingător și pentru diverse alte populații indoeuropene (vezi *Mädchenmarkt*, la Schrader - Nehring, *Reallexikon* II, p. 23).

Ceea ce uită să ia în considerație (ne face plăcere să credem că nu este vorba chiar de ignoranță) cei ce repudiază amintirea tîrgurilor de fete este faptul că forma aceasta de căsătorie, prin cumpărare, a reprezentat *un progres* în domeniul cutumelor matrimoniale, întrucît a înlocuit forma primară, *răpirea* fetei, privită de la începuturile erei creștine ca un act grosier, rău și specific păgînismului. De exemplu, în *Cronica* lui Nestor (secolele XI-XII) se sublinia diferența dintre două ramuri ale slavilor: *poljane* "cei de la șes" (strămoșii polonezilor), mai civilizați, la care se practica cumpărarea soțiilor, și *drevljane* "cei de la pădure", care, trăind "animalic", le răpeau încă pe viitoarele soții și coabitau într-un soi de prostituție cu... nurorile (Schrader - Nehring, *op. cit.*, p. 215). În legătură cu promiscuitatea sexuală a acestor populații, amintim faptul că la slavi a persistat mult timp nu numai poligamia și poliandria, ci și obiceiul, de tradiție veche, numit de ruși *snohacestvo*, care permitea tatălui ce-și

însura fiul impuber să trăiască provizoriu cu nora sa (Niederle, *Antiquité*, 19; reflexe târzii ale practicii se găsesec și în proza "moralizatoare" a lui L. Tolstoi).

Sinteza documentară publicată de I. Mușlea în 1963, *Tîrgurile de la Găina și Călineasa în însemnările călătorilor, savanților și literaților*, reprezintă o încercare remarcabilă de a prezenta realitățile de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea, epoca în care, după Mușlea, s-a creat "o tradiție literară maghiară a «tîrgurilor de fete»" (p. 354). Dar, din păcate, autorul nu a fost preocupat de perspectiva de antropologie culturală a temei, iar cantonarea demersului în "solemn" și în plan "etic" (de optică tardivă) nu constituie o soluție de cunoaștere. Deoarece nu este important faptul că, în epoca publicațiilor diferiților scriitori maghiari (care "vînează", într-adevăr, elemente de senzație), mai erau funcționale sau nu asemenea "tîrguri", ci interesează alte aspecte.

În primul rînd, teoriile "sociologice", la care Mușlea se referă în mai multe rînduri ușor condescendent, au oferit motivații viabile pentru explicarea unor asemenea "întîlniri" ale tinerilor și ale familiilor acestora, din zonele montane, spre a încheia căsătorii (sînt citați, în ordine, Ioachim Drăgescu, Iosif Vulcan, Grigore Sima al lui Ioan, Ion Buteanu, Silvestru Moldovan). În al doilea rînd, în 1926, Georg Buschan a plasat mărturiile despre o asemenea practică într-o viziune perfect logică de istorie a "moravurilor" și a "mentalităților" (*Tîrgurile*, p. 379), referindu-se și la alte populații și popoare, de la traci și vechii prusieni, la scoțieni, bosniaci, unguri și ruși.

Desigur, turnura ulterioară pe care au luat-o aceste reuniuni, în cadrul "nedeilor" (de "cunoaștere", "logodnă", acte încheiate prin căsătorii "ordonate" prin starea civilă și biserică), nu anulează statutul original al "vederilor" de pe munții Găina, Călineasa și de pe alții, cu atît mai mult cu cît nimic nu ne convinge să credităm simplele negații frizînd pateticul (contemporane dezvăluirilor "scandaloase" pentru micul burghez din secolul al XIX-lea) privind inexistența, chiar în trecut, a unor "tranzacții" matrimoniale propriu-zise.

Înainte de a lărgi, în mod necesar, perspectiva considerării vechii practici de "vînzare" a fetelor în restul teritoriului dacoromănesc, subliniem faptul că amintiri despre cumpărarea fetelor, care reprezintă așadar o fază evoluată pe terenul căsătoriei, au putut fi mai ușor păstrate la noi în zone montane ale țării (se mai citează asemenea "tîrguri" la Recea, în Făgăraș, dar și la Sîntă-Măria de Teiuș etc.), ca efect al unor determinisme "de natură etno-socială", în locuri izolate ce au constituit adevărate "adăposturi etnice" în epoca de formare a poporului român, cum observa Tache Papahagi, care totuși este și el un adversar al ideii "tîrgurilor" efective de fete (*Munții Apuseni*, pp. 29, 44-45). Aceasta cu

atît mai mult cu cît au existat și persistă și astăzi reflexe și practici bine conturate ale fazei anterioare, a "răpirii" fetei, iar "plata" oferită părinților acesteia s-a mai păstrat mult timp nu numai ca un gest simbolic.

Darurile și "plocoanele" aduse de mire, evocate în toate relatările apropiate de epoca noastră despre "tocmeală" - punerea "la cale" a nunții, și diferite izolări lingvistice constituie mărturii ușor descifrabile despre ipostaze primare ale căsătoriei prin cumpărare. La sfîrșitul secolului trecut, în Șcheii Brașovului, în ajunul nunții, "ginerele" mergea la casa fetei cu o plată în bani, devenită simbolică, dar se zicea că acesta "duce punga" (Pitiș, *Nunta în Șchei*).

Desigur, cea mai interesantă mărturie a trecerii de la căsătoria prin "răpire" la cea prin "cumpărare" o constituie mutațiile de motive pe terenul alegoriilor din creațiile pețitorilor. Frecvent (de la Cantemir citire), mireasa din faza răpirii este simbolizată printr-o "fiară" - o căprioară, căreia tînărul împărat i-a luat urma, ajungînd la casa părinților fetei. Tot vînători sînt și cei care urmăresc o "porumbiță albă" (transfigurare ce este prezentă și la italieni, bretoni sau chiar maghiari; Marian, *Nunta*, pp. 121, 127) sau chiar o "nevăstuică" albă (la ucraineni; *ibidem*, p. 128). Urmele ce-i duc la țintă pe vînători par, de asemenea, să fie ale unei zîne, iar, în grădina părinților, fata este o floare ce nu rodește.

Dar cumpărarea fetei nu putea să nu-și pună amprenta pe metaforele din textul unor atare evocări; pentru zona Someșului Mare, S. Fl. Marian consemna faptul că pețitorul "se recomandă ca un neguțător de juninci bune și frumoase, care vine din depărtare și, auzind că și stăpînul casei ar avea o junincă de vîndut, s-a abătut pe la dînsul, cu scopul ca, dacă va fi de la Dumnezeu dat, s-o cumpere" (*op. cit.*, p. 116-117). Referința nu este accidentală; în relatări despre pețit înregistrate în anul 1970 în diferite localități din județul Prahova de la oameni în vîrstă, în dialog apare același termen. La provocarea pețitoarei că "a auzit că /gazda/ are o junincă de vînzare", tatăl fetei "ori n-a știut ce să-i răspundă, ori *c-a știut ce e gluma*, c-a răspuns că n-are decît vaca bătrînă". Înscenarea continuă: "după aceea i-a spus că are o porumbiță. - Porumbei n-am avut de cînd sînt" etc. S-au: "am auzit c-aveți o... (aoleu, cum a zis? o vițelușă sau o junicuță, nu știu cum a zis, așa, în felul ăsta)... o junicuță sau o vițelușă de vînzare! - Nu am nici o vițelușă de vînzare! - Ai!... Cum n-ai; n-ai fată mare? - Păi atunci întrebă-mă de fată... nu de vițea!" (TD. Mt. II, 140, 185)

Pentru evitarea confuziilor, se poate intra direct în temă; pețitorii pun o sticlă cu băutură pe masă și zic: "Hai în pahare să cinstim; uite de ce-am venit noi; că vrem să cumpărăm o fată și ne trebuie; avem nevoie de-o fată!" (*ibidem*, p. 394).

Tot o contemporană de-a noastră, de 76 de ani în 1970, din localitatea Boldu (jud. Buzău), povestind cum se făcea nunta în tinerețile ei (cînd leul era "cît roata carului"), relatează următorul fapt: "cînd se-nțelegea băiatul, cînd eram noi...; dar ginerică plătea, plătea la socrul cu fata obzeci de lei, șazeci de lei, cît se ia; zicea că-i lasă în casă" (*ibidem*, p. 676). Pentru aceiași ani, se găsește descrierea unei tranzacții, la logodnă, cu "ruperea" prețului și relansarea negocierii: "mai îmi cerea să-i dau / pe lîngă darurile oferite miresei și soacrei / patruzeci de lei, să despăgubesc mireasa, acolo". Viitorul mire acceptă să dea doar 35 de lei; pe lîngă aceștia, părinții fetei mai pretind doi lei, dar sînt refuzați. Pețitorii și mirele ies afară; "nu vream să dau eu doi lei, dar fără glumă, asta nu că glumă" (precizare pentru anchetatori, care au rîs). Obținînd adaosul de la tatăl său, se ajunge la sfîrșitul dorit; "am intrat cu toți înăuntru și-am dat doi lei, și p-ăia. Și-am făcut *trampa*; ne-am logodit" (*ibidem*, p. 813).

Reflexe ale acestei optici mai găsim, pînă astăzi, în utilizarea regională a unor cuvinte: pentru noțiunea "pețitor", în ancheta de la Mircești Vechi, jud. Vrancea (din septembrie, 1969), ni s-a dat termenul *misit* (sol, emisar), care în limba română s-a specializat cu sensul "persoană ce mijocște o afacere comercială, intermediar, samsar"; acesta vine "în *misitie*" (adică "în pețit"), sau, altfel spus, "*misita fata*" (verbul *a misita* nu a fost încă înregistrat în dicționarele limbii române).

Așadar, la sfîrșitul secolului trecut și chiar mai încoace se primea o plată efectivă pentru mireasă, chiar dacă uneori ușor mascată ("zicea că-i lasă în casă"). Deci, de ce ne-am mira că, pe vremuri, moții risipiți prin *crînguri* greu accesibile, plasate pe pîraiele munților, munteni ce se întîlneau unii cu alții din an în Paști, s-ar fi adunat "între hotare", chiar pe muntele Găina (unde fetele veneau cu zestre cu tot), pe locuri *improprii* de fapt pentru negoț (după cum le caracteriza chiar Papahagi), dar care aveau vechi semnificații *cultuale*, spre a se însoți și a petrece?

2. În aceeași viziune generală, "tîrgul de sărutat" trebuie considerat din perspectiva posibilității de a reprezenta o reminescentă a unui ritual de tip "prostituție sacră".

O descriere relativ recentă a obiceiului, înregistrată de Gheorghe Pavelescu (în 1972), evocă scene ce ne pot apărea ca "desăntate"; perechile care se căsătoriseră între Crăciun și postul Paștilor veneau la tîrg la Hălmagiu, unde, atunci "cînd intrau în «piaț», nevestele cele nouă /cu cununa de mireasă pe cap/, pe cine vrè ele să țîpa și-l pupa pe obraz, în gură, unde îi venea la îndemînă. Și atunci acela trebuia s-o cîntească cu 2-3 pînă la 5 lei. Săruta pe rude, prieteni, cunoscuți. Mirele stătea lîngă ea și se uita" (*Hălmagiu*, p. 43). Autorul citat, pe linia imprimată de exegeza românească mai veche, începînd cu Frîncu și Candrea (*Moții*, pp. 53-56), se străduiește să interpreteze această manifestare, oricum cel puțin

ciudată, a tinerelor căsătorite drept una înrudită cu cele numite, în alte zone, "calea primară", "scosul la biserică" etc., adică vizita tinerilor căsătoriți, la o săptămână sau două după nuntă, la părinții miresei (Pavelescu, *op. cit.*, p. 44). Interpretări "convenabile" ale obiceiului în discuție găsim și la alți cercetători (vezi, de exemplu, Trebici - Ghinoiu, *Demografie*, p. 271-272).

Ceea ce șochează însă în descrierea obiceiului "sărutului", în afara faptului că tinerele căsătorite sărută bărbați din familie, dar și *necunoscuți*, este mai ales *plata în bani* cu care li se răspunde la acest gest intim produs în public. Asocierea în trei elemente esențiale, *nunta*, *sărutul* și *bani*, impun, metodologic, raportarea manifestării la momentul nunții propriu-zise, când, în diverse zone ale țării, la "uncrop" sau "pahar dulce", nuntașii joacă cu mireasa și o plătesc (Marian, *Nunta*, pp. 719-727; vezi și Sevastos, *Nunta*, p. 330), dar, pe alocuri, după primirea darurilor, se obișnuiește ca "mireasa să plece cu sărutatul. Se duce la meseni, le sărută mâna și i se dă bacșiș" (Fira, *Nunta în Vâlcea*, p. 44).

Fără a intra în amănuntele discuției asupra acestei plăți a miresei, trebuie să amintim că manifestarea de la Hălmașiu a fost socotită, totuși, ca una "cari în munți numai la crișeni se află" (Frâncu - Candrea, *op. cit.*, p. 51; vezi însă la Pavelescu, *op. cit.*, p. 42-43, informații privind un astfel de târg și în împrejurimi, la Brad). Așadar, chiar referirea la "jocul miresei" și la umblatul "cu sărutatul", ca să nu mai vorbim de tipul de vizite numit "calea primară", este nesatisfăcătoare.

Un autor maghiar, J. Kanyaró în 1882, vorbea despre "vînzarea sărutului" la Hălmașiu. Silvestru Moldovan (1898) îl descriesese sub numele de "bulciul sărutului, târgul de sărutat, târgul nevestelor", iar Traian Mager (1925), descriind obiceiul ("...nevasta oferă gură/ sărută/, iar cel cinstit oferă bani"), citează denumirea "bulciul la gură dulce" (ap. Pavelescu, *op. cit.*, p. 40-41). Un reflex "glumeț" al practicii în afara cadrului mai mult sau mai puțin instituționalizat (să nu ne pierdem cu firea!) ar putea fi versuri ca acelea culese de I. Urban Jarnik și Andrei Bârseanu: "Hai, mîndro, la apă bună, / Apă bună de băut, / Gură dulce de vîndut"; (*Doine*, p. 233). Tot independent de nuntă, obiceiul fusese descris și de către Dem. I. Dobrescu, care îl interpreta ca "un ecou depărtat" al unor forme mentale "primitive" în ceea ce privește raporturile sexuale ("...femeile moților, când întîlnesc un bărbat, îl sărută și îi cer bani"; *Originea*, p. 36); o prezentare simplistă, desigur, de tipul celor care au provocat luările de poziție ale "inteligenției" românești de la sfîrșitul secolului trecut și din primele decenii ale secolului al XX-lea.

Revenind la cele trei elemente pe care le considerăm esențiale, *nunta*, *contactul fizic intim* și *plata*, considerăm, cu titlul de ipoteză de lucru, că putem găsi în această insolită manifestare asemănări cu practica

așa-zisei "prostituiții sacre", cunoscută în Asia Mică și în alte zone ale Mediteranei (Libia, Cipru), descrisă astfel de Herodot: "toată muierea ce este vaviloneancă trebuie să șază la biserica Afroditei și, o dată în viața ei, să se împreune cu un om străin... În biserica Afroditei șād multe muieri cu cununile în cap... Și, șāzînd, trec bărbații străini și-și aleg care le place. Unde, mergînd, muierea nu se mai duce acasă - și pînă unde nu să va culca cu un străin, carele, punînd argint pe genunchi-i, iese afară din biserică și se culcă cu dînsa... Iar argintul, fieștecît de puțin pentru că-i caută să-l ia, pentru că acest argint este sfînt", banii fiind destinați templului (transcriere literarizată; *Istorii*, p. 79). O descriere mai accesibilă, nu numai lingvistic, a acestei prestații rituale de înainte de căsătorie, a fecioarelor, pentru același mare areal, găsim la Frazer, *Creanga de aur*, III, pp. 78-80.

Dat fiind faptul că pe teritoriul fostei Dacii romane s-au descoperit urme semnificative ale unor culte orientale (adoptate și de romani), perpetuarea, în forme distorsionate, a unei practici pur religioase de această sorginte nu poate fi, în principiu, exclusă (însăși religia creștină s-a impus în Dacia romanizată și prin negustori orientali). Dar, se poate vorbi de prezența unor trăsături esențiale și în alte zone, tot în ajunul nunții: "îl cheamă pe generică de-afară: «îi dai roată de trei ori miresei» / îi spun acestuia femeile /, «și-a treia oară îi lași pormoneul cu bani în poală și săruți mireasa»" (în zona Buzăului; TD. Mt. II, 844).

Reflexul vechiului obicei oriental apare însă și în două formulări din *Tetraevanghelul* diaconului Coresi: "iubesc înainte a pune la cină și întîi ședere în gloate și *sărutatele în tîrgure*" (după Matei, 23.7); "vai de voi, fariseilor, că iubiți nainte a șede în gloate și *sărutaturi la tîrguri*, vai de voi cărtulari și farisei fățarnici, că sînteți ca groapele neștiute..." (după Luca, 14.43; *op. cit.*, pp. 52, 147). Dacă practica în sine va fi fiind aceea a zonei în care s-a născut creștinismul (ce avea să combată direct "prostituiția sacră", păgînă), expresia lingvistică este apropiată de cea românească conservată regional (textele citate cuprind, de exemplu, regionalisme); așadar, putem găsi, într-un text din 1561, o eventuală evocare a "sărutatului în tîrg".

Faptul că autorii români care descriu "tîrgul de sărutat" (numit, după cum am văzut, chiar "tîrgul nevestelor") insistă asupra absenței oricărui aspect imoral (Frâncu - Candrea, *op. cit.*, p. 55, element preluat cu grijă de exegeții următori), paralel cu preocuparea femeilor de a nu fi refuzate ("a rămînea nesărutată e cea mai mare ocară"; *ibidem*), atestă nu atît "distracția", "petrecerea" (de mai încoace) invocată stăruitor de exegeți, cît caracterul ritual al contactului intim fizic, sublimat și acesta.

Iar diverse note, considerate definitorii în sensul unei manifestări de "integrare socială", pot fi apreciate ca "acomodări" din perspectiva

moralei unei societăți care s-a desprins de mult de semnificația vechii practici: preferarea bărbaților din familie și a cunoscuților atenuază, desigur, nota de promiscuitate, la fel ca și prezența soacrei, a nașei și chiar a mirelui. După cum consumarea ritualului *după nuntă* (dacă "tîrgul" a luat locul "templului") se poate explica prin economia de timp avută în vedere de niște munteni pragmatici, locuind în așezări izolate din munți. Tot în această zonă a Transilvaniei, din aceleași motive, se înregistrează faptul că un copil putea fi botezat cînd era destul de mare ca să pască vitele "pe deal", după cum se consemnează într-o anecdotă din Albac; strigă tatăl: "«Mă, pucă, mă! Ghiuri [=vino] acasă, c-o ghirit [=venit] popa să te boteze!», la care fiul i-a răspuns: «Da ce-i acela popă? De mîncatu-i?»" (Papahagi, *Munții Apuseni*, p. 37).

Aceste aspecte pot fi socotite de tipul celor de "îmblînzire" a brutalității vechilor practici, după expresia lui Frazer: de exemplu, la germani, "rostogolirea" bărbaților și femeilor pe ogor, după ce au secerat grîul, ce "pare a fi un obicei mai vechi și mai primitiv, îmblînzit, destinat să transmită cîmpului fertilitate prin metode asemănătoare celor la care recurgeau odinioară populația *pipil* din America Centrală și pe care cultivatorii de orez din Java le aplică și astăzi" (relații sexuale efective, pe cîmpul pe care trebuie să înflorească planta; *Creanga de aur*, II, pp. 7-9).

Pentru a aprecia semnificația unui act principal din desfășurarea "tîrgului" în discuție, sărutatul, trebuie să menționăm faptul că, în colectivitățile rurale românești, acest tip de "salut" are implicații morale. Deși ne referim la norme juridice și la optici din Țara Românească și din Moldova, credem că nota generală poate fi extrapolată și pentru populația din interiorul arcului carpatic. Astfel, în *Cartea romînească de învățătură* (1646) și în *Îndreptarea legii* (1652), chiar dacă prelucrări și adaptări de legiuri bizantine, unul dintre "lucrurile fără rușine" înfăptuite de împričinați pentru constatarea păcatului curviei era "cîndu-i va găsi sărutîndu-se sau cînd vor rîde fără nici o dezmierdăciune", iar, în cazuri de despărțire, dreptul femeii de a dobîndi bunurile familiei era acordat "cîndu-ș va rîde bărbatul de muierea-ș, de va trage și săruta înaintea ei fieși ce muieri slujnice sau alte muieri proaste" (Longinescu, *Legi*, pp. 103, 107).

Este drept că pravilele citate au fost în uz pînă la apariția *Condicii* lui Ioan Caragea (începutul secolului al XIX-lea), dar, desigur, nu numai decît din acest motiv, un contact fizic intim, cum este sărutul, a putut fi respins, ca gest de curtoazie îndrăzneată, după mărturia unei stări de spirit înfățișate de Delavrancea: "De cinstită, nu-i obraz mai curat. Cînd Ioniță Rotaru, om chipeș și hazlîu s-a încercat să o sărute, a sărit parc-ar fi călcat pe coadă de șarpe și, în mijlocul flăcăimii, i-a strigat: - Mi-aș tăia obrazul, dar ți-aș tăia buzele!" (*Sultânica*, III). Dacă suspectăm

portretul, poate emfatic, al literatului, să apelăm la expresia frustră a relatării autobiografice, a unei femei (în vîrstă de 63 de ani în 1969) din zona Teleormanului; cîndva, în tinerețe, un băiat a încercat să se apropie de ea: "puneai cólbița [= cobilița] colea pã umăr și venea și punea mîna aici pã colbiță și te oprea... Păi, trei zile mă spăl aici la colbiță unde-ai pus mîna pã mine..." (TD. Mt. I, 464).

În liniile generale ale unor atare precepte și sensibilități, "vînzarea" sărutului putea fi acceptată doar în virtutea unei vechi obligații (și datini), a cărei motivație originară s-a pierdut prin ceea ce H. H. Stahl numea "amnezia socială"; memoria colectivă "nu reține decît forme, uitîndu-le semnificațiile" (*Eseuri*, p. 260). Dar, menținerea demersului de interpretare la nivelul discursului cultural pudibond de la sfîrșitul secolului trecut (ca și în cazul "tîrgului de fete") și la cel al "tălmăcirii" ultimilor martori oculari ai manifestării ("tîrgul de sărutat" s-a păstrat pînă în anii celui de al doilea război mondial), acordîndu-i statutul unui eventual "festival al mireseilor", ar echivala cu acceptarea, într-un dicționar, ca origine propriu-zisă a unor cuvinte, a motivației *ad-hoc* a vorbitorilor ce fac epistemologie de tip etimologie populară.

SIGLE BIBLIOGRAFICE

1. Coresi, *Tetraevanghelul...*, București, 1889;
2. Dobrescu, *Originea* = Dem. I. Dobrescu, *Originea sălbatică a nunților țărănești*, București, 1900;
3. Fira, *Nunta în Vilcea* = G. Fira, *Nunta în județul Vilcea*, București, 1928;
4. Frazer, *Creanga de aur* = James George Frazer, *Creanga de aur*, traducere, prefată și tabel cronologic de Octavian Nistor, vol. I-V; București, 1980;
5. Frâncu - Candrea, *Motii* = Teofil Frâncu și George Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Motii)*. Scriere etnografică..., București, 1888;
6. Herodot, *Istoriei*, ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu..., București, 1984;
7. *Izvoare* = *Izvoare pentru istoria României*, I, București, 1964;
8. Jarnik - Bârseanu, *Doine* = Johann Urban Jarnik și Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal...*, București, 1885;
9. Longinescu, *Legi* = S. C. Longinescu, *Legi vechi românești și izvoarele lor*, vol. I. *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu...*; București, 1912;
10. Marian, *Nunta* = Simeon Fl. Marian, *Nunta la Români*. Studiu istorico-etnografic comparativ, București, 1890;
11. Mușlea, *Tîrgurile* = I. Mușlea, *Tîrgurile de la Găina și Călineasa în însemnările călătorilor, savanților și literaților*, studiu reluat în vol. *Cercetări de etnografie și folclor*, II, 1972, pp. 349-388;
12. Niederle, *Antiquité* = Lubor Niederle, *Manuel de l'antiquité slave*, II. La Civilisation; Paris, 1926;
13. Papahagi, *Munții Apuseni* = Tache Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*, în "Grai și Șuflet", II, 1925, 1, p. 22-89;

14. Pavelescu, *Hălmaġiu* = Gheorghe Pavelescu, "*Tîrgul sărutului*" de la Hălmaġiu. *Un străvechi obicei postmatrimonial din țara Zarandului*, în "Revista de etnografie și folclor", t. 33, 1988, pp. 39-46
15. Pitiș, *Nunta în șchei* = G. I. Pitiș, *Nunta în șchei pînă pe la 1830*, în "Revista Nouă", I, pp. 104-112; 150-156;
16. Schrader - Nehring, *Reallexikon = Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde...*, von O. Schrader, zweite Auflage, herausgegeben von A. Nehring, I (1917-1923); II (1929); Walter de Gruyter & Co., Berlin und Leipzig;
17. Sevastos, *Nunta* = Elena Sevastos, *Nunta la români*, Studiu istorico-etnografic comparativ, București, 1889;
18. Stahl, *Eseuri* = Henri H. Stahl, *Eseuri critice despre cultura populară românească*, București, 1983;
19. TD. Mt. I-II = *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu..., București, 1973, 1975;
20. Trebici - Ghinoiu, *Demografie* = Vladimir Trebici, Ion Ghinoiu, *Demografie și etnografie*, București, 1986.

SURVIVANCES DES VIEILLES COUTUMES MATRIMONIALES FOIRES "A FILLES" ET "A BAISERS"

Observations concernant certains exorcismes culturels

Résumé

Pour l'interprétation de certaines coutumes matrimoniales comme les foires "à filles" et "à baisers", l'étude analyse les résultats de différents sections et niveaux d'investigation de domaines complémentaires.

Tout en considérant les "foires" mentionnées comme des reliques du mental social, l'analyse a pour point de départ les formes primordiales des relations humaines pour qu'on constate, après avoir utilisé les informations anciennes sur le mariage par achat pratiqué chez les Thraces, Prussiens, Ecossais, Bosniaques, Hongrois et Russes ou/ et chez d'autres peuples indo-européens, l'existence d'une étape plus ancienne encore, "l'enlèvement de la mariée". Des reliques de "l'enlèvement" sont à retrouver dans la poésie du mariage - la mariée est tour à tour biche, fauve, génisse, fée ou colombe blanche, fleur portant des fruits.

Des survivances "déguisées" du mariage par achat, pratiqué *de facto* jusqu'à la fin du XIX-e siècle, persistent encore de nos jours: le sac à apporter, les dons, les cadeaux, le marchandage ou le "projet" et même l'utilisation sporadique du mot "courtier" ou "intermédiaire" pour désigner la personne qui demande en mariage. En fait, la foire de la montagne Gaina (tout comme celles de Calineasa, Lespezi, Biharea) est, d'après l'argumentation de l'auteur, une réminiscence archaïque, un endroit à significations culturelles afin de trouver des compagnons de sauterie.

"La foire à baisers" (il s'agit de celle de Halmagiu) est analysée de la perspective de certaines mentions bibliographiques évaluées à nouveau (Coresi, Hérodote), des informations de terrain et aussi des interprétations antérieures, étant soutenue dans cadre ethnographique de la pratique: le mariage, la foire, le contact phisique intime consommé en public, la paye du baiser, la présence de la belle-mère, du marié qui mènent vers l'interprétation en tant que possibles réminiscences du rituel de type "prostitution sacrée".